

חסניב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות עיון הלימוד דבר העורך

הרה"ג מרדכי קרליבך

באיסור ההוראה בשכרות

כתוב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך וגו', ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור, ולהורות וגו'. ובכריתות [דף יג, ב]: ולהבדיל בין הקודש ובין החול, אלו דמים וערכין חרמין והקדשות, שאסור לשנותיין ולהורות בהם, בין הטמא ובין הטהור אלו טומאות וטהרות, ולהורות זו הוראה וכו'.

הגרי"ח פאנווויזער העיר בזה וכן טומאה וטהרה אינם בכלל הוראה, עד שהוצרך הכתוב לכתוב טומאה וטהרה במסוים לעצמם דאף הוראתם אסורה לשנותיין, וצ"ב. והשיב, הדנה בהשגת הרמב"ן [ל"ט ע"ג] כתב וז"ל, חכמים בהוראתם [בשכרות] אינם בלא אלא בעשה, שזוהי הכתוב וכו' ולהורות את בני ישראל את כל החוקים ולא בהיותם שכורים, ולא הבא מכלל עשה עשה הוא, וכן 'להורות ביום הטמא וביום הטהור', מצוה שיויר בימי הצרעת כפי תורה בהסגר ובהחלט, והכתוב הקודם לזה 'ולהבדיל בין הקודש ובין החול' גם כן מצוה בין עבודה קדושה למחוללת.

ומדברי הרמב"ן אלו משמע קצת דמה דכתיב כאן ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור קאי על הוראת הנענים, [שהרי הרמב"ן הביא את ענין ביאור הכתובים בפרשת מצורע ולהורות ביום הטמא וביום הטהור, ויל"ד], והנה איתא בנענים [פ"ג מ"א] ובתורת כהנים דחכם שבישראל רואה הנגע ואומר לו אמור טהור או טמא וכו', וא"כ ס"ד בזה דאין בהוראת הכהן משום הוראה ומותר בשכרות, קמ"ל דאף זה אסור.

וכשאמר הדברים קמיה דמרון רי"ז הלוי קלסיה לישוב זה, ואמר בלשון זה, 'גוט גוט גוט', והובא בספר נכבדי נועם [נ"ט ט"ז].

וזכר והקשה על דברי עצמו, דהלא אף כהן שוטה מוכשר לטמא ולטהר עפ"י הוראת החכם, כמבאר בתו"כ, ולשון הר"מ [פ"ט טומאת צרעת ה"ב], כהן שאינו יודע לראות, החכם רואה ואומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא, אמור טהור והכהן אומר טהור, והסגור והוא מסגיר, שאמר ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נעו, ואפילו היה הכהן קטן או שוטה וכו', ע"כ, וא"כ כיון דשוטה כשר לזה מה לי שהוא שתוי יין, וצ"ע.

[והנה לכאורה יש לזון דבאמת אף אותו חכם המורה ואומר לו לכהן אמור טהור או אמור טמא, הרי הוא מוזהר שלא להורות בשכרות, וא"כ י"ל דקמ"ל בזה דאף שאין גוף הוראתו כלפי החתיכה דאיסורא, כל הרי ליה הלכות הנענים במאמר הכהן תלה רחמנא, וא"כ אין עצם ההוראה תלוי במאמר החכם אלא במאמר הכהן, ס"ד דאין בהוראתו איסור בשכרות, קמ"ל דאף הוראתו אסורה בשכרות.]

ובספר נכבדי נועם יש כתב, דאיסור הוראה בשכרות אינו משון חסרון הדעת, אלא משום הבזיון, דלאו זה בא כאחד עם האיסור לעבודה עבודה בשכרות, וא"כ י"ל, דאף דשוטה כשר, שתוי פסול, ע"כ. ומבלי דספר ויקרא [להרשי"י יפת] כתב שכן מפורש במלבי"ם כאן, דשתוי אסור להורות בנגעים אף כאשר הוא סומך עפ"י חכם האומר לו אמור טמא והוא אומר טמא, וזהו שאמרה תורה להבדיל בין הטמא ובין הטהור.

בספר ברכת כהן בפרשת תזריע, הביא משי"ח הר"מ [פ"ט טומאת צרעת ה"ב] וז"ל, היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט או פטר או סוגר, בדי"א כשהיה הכהן סומך על דברי החכם, אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו אסור לו לראות נגע במשך הנגעים עד שירונו רבו והיה בקי בכל הנגעים, ע"כ, ודייק בזה הגרי"ב טולדנו דדוקא אם סומך על החכם הוא דיכול להורות, וכ"ה בקרי"ס, עיי"ש בארוכה.

ומעתה י"ל דאף דכחן השוטה הוא להורות בנגעים, הרי באמת יש כאן הוראה במסוים, כל הוה דעתו סומך על דעתו של חכם שהוא באמת טמא או טהור, ולכן שפיר יש לפסול בהוראה בשכרות משום זלזול בהוראה, ומה שאמר כהן שוטה, לאו דדוקא שוטה אומר, אלא שייכול לסמוך דעתו בהוראה על החכם, [וגדולה מזו כתבו בתוס' ערכין [דף ג. ד"ה דמסברו] דמיירי בכחן המורה, אלא שאינו בקי על פי עצמו, עיי"ש].

ונראה להוסיף, דבתוס' שחדרין [דף מב. ד"ה העוסקין] כתבו, דמשמע דדוקא העוסקים בדיני נפשות הוא דלא ישתו יין, אבל לענין דיני ממנות אינו נפסל, והובא ברמ"א [ח"ו"מ י"ג ס"ד], והלבוש שם כתב וז"ל, שלא אסרה תורה שתוי יין אלא להוראת איסור והיתר, דכתיב ולהורות את בני ישראל את החוקים וגו', ואילו מפתים לא כתב, ע"כ. משמע דאין האיסור משום שיבוש הדעת, אלא פסול וזרות בהוראה. ודוגמא לזה הארכתי בפרשת בחעלותך [פ"יא פט"ז], ביסוד

הגאון רבי מנשה קליין שליט"א ראש ישיבת בית שעים - אונגוואר

משלוח מנות למי שנשתכר בלוג

יש להסתפק במי ששלח לחבירו וחבירו כבר הגיע לשכרותו של לוג, אם מקיים מצות משלוח מנות. דנהגו יערי בגמי עירובין ס"ה ורמב"ם פ"א מנוירות ה"ב דכשהגיע לשכרותו של לוג הוא כשוטה שפטור מכל המצוות, ולפ"ז לכאורה כיון ששלח מנות כששולח לו. ואף האבא המצוה עד דלא ידע, מ"מ כיון דכבר הגיע ללוג ידע ולשכרותו של לוג הרי הוא פטור מכל המצוות, וגם ממצוה זו שכבר קיים עד דלא ידע והיו כשולח לעכ"ם או שאר פטורים.

והיה נראה לומר, לפמ"ש בשו"ת מהרי"ל ס"י קצ"ו דמצוה פרו רבו בכך חרש שוטה, והטעם דאיכא לשבת צידה, ואי משום הא דמייית החם מרב אסי דאין כהן דוד בא עד שילכו ושמות שבגון, האי נמי יש לו נשמה ובר מצוה הוא ופקחין מוזהרים עליו, וכן לענין מצוה ונט הוי מנהי שילוחותיהוה אלא דאין להם דעת וכו', ולכל מילי חשבין להו כישראל, ע"ש. נראה דס"ל דשוטה בר מצוה ואחרים מצווים עליו, א"כ אפשר לענין משלוח מנות אם שולח לו נמי יצאו, אלא שהוא בעצמו פטור משום שאין לו דעת, אבל אחרים מצווים עליו.

ויש להוסיף, דנהגו בעיקר טעם משלוח מנות כתב התה"ד שהוא בכדי שיחא ריווח לבבלי שמחות, דאולי לא טפיך לו סעודתו, והמנות הלוי הביא בשם קדמון שהוא להרבות השלום. א"כ י"ל לטעם התה"ד משלוח מנות הוא בכדי שיחא לו ריווח כסעודתו, וא"כ גם לו צריכים אנתנו ליתן סעודה הגונה, שהרי אחרים מצווים עליו וכו', וצ"ע.

[ואנכי אבנע מלוהזכיר מילתא דתמיא, מדכרי אינש מה שכתב מהר"ם חגי בק"ט ס"י ל"ז לההורג חרש שוטה פטור, והמנ"ח מצוה ל"ד כתב דלא מצא בשום מקום לפטור והוא"ך להביא ראיות. ואישתמיטתיה מייניהו דהני גאונים במכ"ת דברי מהרי"ל הני"ל שכתב בסוף החשובה וז"ל, ולכל מילי הוי ישראל גמור וחיובין על היגרות, ובארבה תורה הקפידה על קלקלתו, ע"כ ע"ש. מברור דחיובין על היגרות, ומצוות משלוח מנות עיקר תלוי במקבל ולא בנותן, ר"ל שצריך שיחא מקבל בר חיובא וכשעת חיובא, אם היה בר חיובא ולא קיבל בשעת חיוב

או שקיבל בשעת חיוב ולא היה אז בר חיוב לא קיים המצוה. וראה מבן עיר ששלח מנות לבן כהן והגיע לידו ב"ה, אם לא אכלו עד ט"ו יצא בו השולח, ואם אכלו ב"ה יצא דברת שמחת המקבל אולתין. ע"י א"א א"א ס"י תרצ"ד ובס"ד ד"ה וצ"ע, ד"מ יצא השולח. והבע"מ הביאו הגמ"א א"ח ה"ג"ל כתב דלא יתן לעניים קודם פורים דלמא אכלה לה קודם פורים.

וע"י בהגות ור"א ס"י תרפ"ט דהשלוח מנות לרעהו ואינו רוצה לקבלו יצא בוה, ואף שמתה שם הפרי"ח מנ"מ מ"מ לפע"ל מנות הלוי דהטעם משום חיבה, אוי פשוט דכל ששלח והוראה לו חיבה כבר יצא, ואפי' לטעם התה"ד אולי כיון שהחזיר לו והוראה לו שיש לו כל ואינו צריך להורוחו קיים המצוה. וא"כ שכבר שהובי לשכרותו של לוג כיון דלאו בר חיובא הוא כלל א"כ לאו בר קבלה הוא לא קיים המצוה, וכן הדין בשוטה כנראה.

אלא דמ"מ נראה, דכל כיון כשהגיע לו המשלוח מנות כשהיה שיכור בשכרותו של לוג, ואין לו שיהיה עוד ביום לצאת משכרותו, אבל אם היה לו עוד שעות ביום לצאת משכרותו א"כ רואי דלא. ולטעם התה"ד שהתקנה היתה לזיון ריווח סעודה, ולא אכתי לזיון אלא שיהא משכרותו, ואף שדואר פשוט דאפי' הביאו לו לאחר הסעודה וקיבל המשלוח מנות יצא בוה, דאין הוה תוקנו, תקנו בין יש לו בין אין לו, ובין אכל בין לא אכל עדיין. וכ"ש לטעם מנות הלוי משום חיבה של דבעת שכרותו וישן כהן בוה חיבה, מ"מ לאחר שציינא משכרותו איכא חיבה וממילא יצא לכו"פ, וזה שטעם.

ברם יש עוד טעם למצות משלוח מנות, משי"ח וצינא מהר"ל מפרא"ג כפי על מגילת אסתר, וישו כדי להורות שהוא בשלימות גדול עד שיכול להשפיע מטובו גם לאחרים, כל כאשר האדם הוא שמח הוא יתר בשלמותו, וכאשר יש לו משתה הוא יותר בשלמותו, וכאשר יש לו יו"ש הוא יותר בשלמותו, ולכן הוסיף לומר ומשלוח מנות, כי כאשר האדם בשלמות לגמרי, הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו, ע"ש. ולפי טעם זה נראה הובל תלוי במשלוח שהוא המשפיע, ולפ"ז היה אפשר לרצוא גם בשכור שוטה, וסוף סוף איכא בוה המשתעטעטע שהוא משפיע, ודו"ק. וצ"ע, דיש לומר דגם מנעם דה צריך להיות להראות לאיש אשר הוא ג"כ מחויב בדבר, ועכ"פ מה שכתבתי בס"ד לעיל נראה עיקר.

וזאת השו"ת שאם השוכר נפל ליטן וביתני"ם פג שכרותו, אף שעדיין ישן מ"מ הו"ל טעם דין ישן, שנראה לרצוא אף שהוא ישן כשקבלו בשבילו דוכן לאדם שלם בפניו. ויש להאריך בדין זכין לאדם להשיכור שאינו בר קנין לעצמו מ"מ אחרים וזכין לו, וא"כ הכי נמי כשקבלו אחרים בשבילו וזכין לו, ולא באתי רק להניי. נתיי סתריהו מ"ז ע"ב אבל לא דומילא אף יודי אימא שיתו מימי, דבתוס' שם דלאו לגמרי טעם דין ישן, ומבואר בהשגה שדואר ישן. ובגמ' ישנן ע"ב מי שאחזו קודדייקוס, בבאי קמפלינא ר"ל דמהה ליה וישן ר"י מרמה לה לטושה, ור"י נמי ליימיה לישן ישן לאו מחוסר מזה האי מחוסר מעשה, ור"ל האי סמיה בדין בשרא סומקא אגמרי, וישו ומבואר הדין מחוסר מעשה ופירא פשוטה וזהו לאו דלא לישן, ומבואר הדין לוקח ישן לשיכור, וע"י במשנת הלכות ח"ה ס"ד ר"ל.

ובאמת נראה חילוק בין ישן לשיכור, וע"י במשנת הלכות ח"ה ס"ד ר"ל. בזה ידי משלוח מנות מטעם וזכין לאדם, ומיד שבא ליד השליח זכה בו המקבל, ודלא מיי"ש בסמוך בדנאנס השליח לא יצא השולח, וע"י בב"ש א"ח ס"י פ"פ. (משנת הלכות ח"ה ס"ז)

מנהג ישראל להגעה למצב של עד דלא ידע כפורים, טעונה כמובן ביאור ורבו הפרשנים העוסקים בסוגיה זו. אם נתבונן בסיפור המגילה נמצא שהמן טען: "ישנו עם אחד" (אסתר ג', ח.). חז"ל מבארים שכונתו הייתה שטעם ישן: נפלה עליו תרדמה רוחנית. כלומר, קיום המצוות של עם ישראל דרום. ובעקבות כך, סבור היה שנתפל לו פתח להתנכל להם. חוסנו של עם ישראל טמון בשמירה הקפדנית על קשריו עם הבורא, באמצעות קיום התורה ומצוותיה. מאחר שקשר זה נראה היה כרוף, כמעט שניתנה רשות למשחת לפגוע בהם.

המן לא שיקר כשחשף עובדה מכישה זו, אולם הוא טעה בהערכתו. אמנם היה קיים ריפון רוחני באותו דור, אולם תרדמתו של העם לא היתה קיימת אלא על פני השטח. בעומקם של דברים היתה התמונה שונה לחלוטין.

תמנת המצב האמיתי היא זו הנאמרת מפי כנסת ישראל: "אני ישנה ולבי ער" (שיר השירים ה', ב.). המדרש מברר את הדברים: "אני ישנה מן המצוות, ולבי ער לשעו"ן." בדברים אלו חושפת כנסת ישראל את הנשען במעמקי פנימיותה. אמנם היו מצבים כאובים בהם נראה היה שתרדמה נפלה על האומה, ואף ניכרו בה סימני התרשלות מקיום המצוות, אולם לא היתה זו אלא תופעה חיצונית. הלב היהרוי נותר תמיד ער לקיום המצוות. בסתר הלב קשור היהרוי האלוהי ללא יכולת להפדר. קשר פנימי זה בסופו של דבר גובר ומשפיע גם על הפעולות החיצוניות.

חכמי כחות הנפש העמידונו על העובדה שלא כל טעה בהערכתו, הינו בעל שורשים פנימיים. פעמים וראים אנו את הגויצ'ר בבנו ומראה כלפינו סימני חוסר אהבה. אולם גם באישון לילה חיפול דליקה בבית, האב יתעורר בבבלה ויחפש תחילה את בנו. באותה שעה, כשעדיין אין סיפק ידף האב להפעיל את מחשבתו, הוא יפעל תחת התנחיתות של תת הכרתו. שם שבו לעולם מקום חיבה לבנו. כוחות אלו שבתת ההכרה חזקים מעבר לכוחות השאדם מודיע להם.

דברים אלו אמרה כנסת ישראל: גם כשאני ישנה מהמצוות, עם כל הצער שבתופעה זו, מתחת למעטה התרדמה מצוי גרעין טוב, אשר תמיד יעירי לקראת הבורא ומצוותיו.

התייחס אין רוק לרובד העליון הנראה לעינים, אולם הפנימיות, הנסתרת מנין וראים היא זו שחכריה. באם אנו חפצים להבין היטב את פשר ההתרחשות שקדמה לגם פורים, עלינו לרכו את מבטינו לא למחשבות שבוברד העליון, אלא להעמיק חקר לברים הפנימיים יותר. בעומק לבם של ישראל, מצוי המסור הנצחי ישנם לבין אביהם שבשמים. ענין זה השקול היטב דוקא כפי דלא ידע, ממה שמעבר לדעת המצוות. דוקא במצב של "עד דלא ידע", ליבם של ישראל פנימית. במולאי יפתחו, כשהוא ער ורוחן מנאן בנעה החצלה, מהברית הנסתרת, מהמקשר הנפשי הנעלם!

בכל שנה ושנה, כפורים, כאשר אנו מגיעים לאותו מצב של חוסר אבהנה, אנו מגיעים גם לנימים הנסתרים שבלב, לאותו רובד בו שזכונת תמיד אהבת ה' ונאמנות לדרוכו. (ערכים)

למה יצחק הלוי חזקתו

איסור הבורא בפני הרב, המלבד מה שיש בוה ביטול כבוד הרב [שנוטל גדולה ושררה לעצמו], עוד נאמר דין נוסף מהלכות הוראה, שהוראת הרב קודמת בעצמותה להוראת שלו, והתמלך זר הוא אצל הוראה זו, ונמצא שיש כאן פסול בין הוראת הרב להוראת הרב, [ואפשר שלכן נתחדש בזה חומר מייב, כמו דבתו"כ כאן ס"ד ששתוי יין שהורה חיבה ומינה וילי"פ].

ויסוד הדבר עפ"י המבואר בכתובות [דף ס, ט; ס, א] אמר אב"י, האי מילתא דאמור רבן אפילו ביעתא בכוחתא לא לישרי אינש במוקד רביה, לא משום דמחויב אפקירותא [תוצפנא], אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא שירה חלכה, וכתבו בתוס' [ד"ה כ"ז] דנפקא מינה דירה, אם נתן הרב למייד רשות להורות לא אורה, דאף שקבלת רשות אין ביטול כבוד הרב, מ"מ הרי אין לו סיעתא דשמיא להורות חלכה.

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

שכרות בראי ההלכה והמנהג

לענין תפילה

חשיבות מיוחדת מוצאים אנו ליין שקבעו לו ברכה מיוחדת לעצמו משום שהוא משובח יותר משאר משקים ומשאר פירות וכפי שמוצא בגמ' ברכות דף ל"ה ע"ב ובשו"ע או"ח סימן ר"ב ס"יא. אולם יש לדעת שהיין מיעוט טוב ורבינו מוזיק וכפי שמוצא ברמב"ם הלכות זעות פ"ה ה"ג כשהחכם שותה יין אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו. מוצאים בהלכה כמה דרגות של השפעת שתיית היין, **שתי** הוא כל מי ששתה רביעית יין ועדיין יכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש, **שיכור** מי ששתה כמות כזו שאינו יכול לדבר בפני המלך ושואלים אותו דברו ואינו יודע מה להשיב ולא מה שיעשה (עיי' עירובין ס"ד ע"א ובשו"ת הר"י מ"גאש סימן קל"ח). **שיכור כלט** הוא מי ששתה כל כך הרבה עד שעושה ואינו יודע מה שיעשה ואינו מכיר כלום (עיי' רמב"ם הלכות מביאה פרק כ"ט הי"ח) ודינו כשוכטה ואין חייב על עבירות שעושה ואין דבריו כלום בקנינים וקידושו בטלים כמובא בשו"ע אבן העזר ס"ן מ"ד ס"א. מוצאים אותו חלוק בין שתיי שוכטה דאם אדם שתינה יין כדי רביעית לתחילה לא יתפלל על שיעור יינו, שיכור לא יתפלל מפני שאין לו כוונה ואם התפלל תפילות ותועבה וחזור ומתפלל כשתירוקן משכרותיו, ואולם שתיי אלא יתפלל ולא התפלל תפילות תפילה (עיי' שו"ע או"ח סימן צ"ט) בסי מורות המאור ח"ב עמ' 121 כתב רמז לשיכור שתפילותו תועבה מזה. שכתוב "יין ושכר אל תשת" ר"ת תפילת שיכור תועבה.

לענין פורים

מוצא בגמ' מגילה ד"ז ע"ב 'חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', וכך מובא בשו"ע סימן תרצ"ה ס"ב, ובפשוטו משמעות הדברים שיעיד ליד שכתוב ממש, וכן הוא לשון הטור בסימן תרצ"ה וז"ל 'היך **שישתכר** עד שלא ידע', וכן כתבו בתפ"ה רוב פוסקים ובמחזור ויט"ר ח"ב סימן תס"ה והרמב"ם בפ"ב מהלכות שמיטה ס"טו' כתב 'וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו', בדרכי משה מביא בשם מהרי"ב שישתכר וישן ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, פירושו עיי' שו"ע ונמצא שבכך אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי, ולפי צ"ל שישתכר קצת אבל לא בכדי שהיה מברבל לגמרי וידבר טטויות.

והנה הרמ"א סימן תרצ"ה ס"ב מביא בשם כל בו וז"ל 'ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מגמור וישן להינין שלא ישתכר בשכרותו אסור לגמור הוא כדי שירבה לשמוח ולשמח האבינים וידבר אל לבם וזאת היא השמחה שלשלימה'. בהגהות ד' אפרים שעל השו"ע סימן תרצ"ה כתב שיעקר החיוב היותו שרר בשמחה ועל ידי כך יהיה חדות ה' מעשו ויתן תודות הלל והודאה להשתיית על הנס מתוך הרחבת הלב ומשאו"ל על דלא ידע הינו לא עד בכלל, ואדבר מה אם מגיע עיי' המשטה עד לשיעור שכרות ביטל כוונת מצוה זו שהרי בשכרותו אינו יכול ליתן שבת להקב"ה על תוקף הנס, וכי' בהקדמת החיות דלא בספרו מגילת סתרים וז"ל 'יוגם הם ענין יש למצוה הזאת לשכר עומב שהשכרות מביא שם בדברים שמארה תורה'. מצינו בחידושי המגרי"ם סק"ב ע"ז 'חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר, ומ"מ אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה אלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיעשה מתוכה לאהבת השם ית' והואל עד הנסים שישעו לנו, ומה שאמר באן עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כבר פירשו קצת גאונים שממה שהיכיר אחרייו קם רבא שתייה לרבי זירא נדחו כל אותם הדברים'.

והנה מודכת המאירי דאין אנו מצווין להשתכר שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם ית', משמע מדבריו דס"ל דדבר זה פשוט אליבא דכו"ע גם אליבא דרבא, והדברים מוכחים דאי נימא דרק למסקנא דמי דמיייתי עובדא דרבה ורבי זירא אין חוב להשתכר, משא"כ לרבא חייבין להשתכר, אי"כ אין עמנו משום שלא נצטוונו על הוללות ושמחה של שטות, אלא שאין להשתכר מחמת סכנה, אלא דאי דדברי המאירי אליבא דכו"ע נאמרו דחוב שמחת פורים הוא שמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם ית' והואל על הנסים שעשה לנו, ולא שמחה של הוללות ושל שטות, ואי"כ צ"ב הא דאמר רבא דמחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, במשמע דחייב להשתכר בפורים, והוא היפוך מדי המאירי.

וכתב עד עיטורו מגילה ע"ה מגילה ד"ז נדאה בכבוד ד' המאירי דס"ל דלא דאמר רבא מחייב אינש לבסומי בפוריא עד לא ידע וכו', ביאורו הוא דעד שלא הגיע ללא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי,

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

שתויי יין ושאר דברים המשכרים

לעבודה ולהורות

[בגמ' בכריתות י"ג ע"ב איתא, אמר רב הלכה כ'א ליעור, דכחן הנכנס למקדש אינו חייב אלא על היין לבדו ולא על שאר המשכרים]. ובתוס' שם לקשו מגמ' כתובות י"א ע"ב אכל מ"מ אר"ה, ותיצור היתם מדברין אבל מן התורה יין דוקא. ובתוס' כתובות שם תירצו, וי"ל אע"ג דלא מחייב על ביאת מקדש אסור להורות, והכי נמי משמע בס"פ אלו מומין (בכרות מ"ה ע"ב), דפסול לעבודה דלא מחייב אשאר משכרים אף על גב דעבודה לא אחיל, הוא הדין נמי דאל יורה, ע"כ.

ומבאר דס"ל לתוס' בכתובות, דאע"ג דאין שאר דברים המשכרים פוסלים את העבודה, מ"מ אסור להורות מן התורה, כשם שמצינו דאין מאן דס"ל דאין עובדו פסולה בשאר דברים המשכרים, מ"מ מודה דמותר הוא מן התורה מלעבד בביהמ"ק. והדברים צל"ע, דהא דשיכור משאר דברים פסול לעבד מן התורה, היינו משום דבעינן שווה ברעו של אהרן (עיי' בכרות מ"ג ע"א), וכיצד נילף מהתם גם אסור להורות.

וצ"ל דבאמת הוא דמחלקינן בין דין שתויי יין לענין פסול עבודה [שהוא רק ביינן], לבין דין זה לבני אסור הוראה [שהוא גם בשאר דברים המשכרים]. היינו משום דדוקא לבני עבודה יש סברא לפסול אף במקום שלא השתכר, דלמינן מנורי דאין התם לא בעינן דוקא דבר המשכר. ויבאר ע"פ משי"כ הרמב"ם עה"ת בפרשת נזיר, דהא דנזיר מבאי חטאת היינו משום שחזור כעת להי' חולין של שתיית יין, (עיי' מ"שכר, אינו ראוי לסי' ק"ט). חזינן דשתיית יין, אפילו דבבר שאינו לעבד בביהמ"ק.

משא"כ באיסור הוראה אין כלל טעם לאסור כאשר אינו מושפע מחיין ששתה, ומסתבר דתלו האיסור שלו דבר המשכר. והא דמייסד תוס' [דיש אסור להורות בשאר דברים המשכרים חוץ מהמאור] דלעבד כשתה משאר דברים המשכרים אף דהתם היינו מחמת] דלא חשיב 'שוהה בורע של אהרן', היינו דמיון דהוינן דעיי' שתיית דברים המשכרין נשתבשה דעתו עד שאינו נחשב 'שוהה ברעו של אהרן', ומסתבר דבכ"ג פסלה אותו התורה מלהורות מחמת שכרותו. (הערות במכתב כריתות י"ג ע"ב)

דהיינו שהוא בודע בצלחה שתייתו הוי מצוה, אכן ככלא ידע כבר להבחין בין הדברים אין שתייתו מצוה, דהמכונן בשתייה הוא שמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם ית', והוא רק כשהוא בודע בצלחה, ומשי"כ המאירי דבבר נדחו דברי רבא, אין הכוונה דלפי רוב המכונן בשתייה הוא להשתכר, אלא שלפי רבא, על שולח השתכר הוי שתייתו מצוה, משא"כ לפי המסקנא אמרינן דאין להיעזר לשכרות כלל.

והנה כדברי המאירי דאין אנו מצווין להשתכר, כתבו האו"ח והובא דבריו ב"י סי' תצ"ה [אמר המאור, אמנם הוסיפו דלא רק שאין אנו מצווין להשתכר, אלא שאסור להשתכר, דהשכרות היא איסור חמור ואין לך בעירה גדולה ממנו שהוא הוא הגורם לגילוי עריות ושפיכת דמים ולכמה איסורין ואף לעיי' וזכירה בעיקר, והא דאמר רבא דחייב לבסומי עד דלא ידע, ביאורו עד ולא עד בכלל, אי נמי לאו דוקא הוא אלא לשון הבאי, ומדריהם מנבאר להדיא כמש"כ בסי המאירי דאין המכונן במצות השתייה שיהיה ממצב דלא ידע, אלא עד שיעור כזה שתייתו מצוה ויתירה מזו אין שתייתו מצוה, ולדעת המאורות והאו"ח הוי איסור גמור.

הרמב"ם כתב [בפ"ב הל' ט"ו] וז"ל 'וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו', ונראה דהרמב"ם נמי אין השכרות מצוה אלא המצוה היא בשמחה של תענוג שיגיע מתורה לאהבת השם ית', ומצוות שתייה נאמרה על שישתכר וכדמבאר מדי' הראשונים הנ"ל, וס"ל דהא דאיתא בגמ' עד דלא ידע, אין הכוונה שמחמת השתייה אינו בודע בצלחה, דלשונות בשיעור כזה הוא איסור גמור וכמש"כ האו"ח וספר המאורות, אלא שמצות השתייה היא עד שירדם מחמת מצוה, אבל יותר מזו אינו מצוה אף שהוא עדיין בודע בצלחה.

בחיידושי שפת אמת עמ"ס מגילה ד"ז כתב דאין הכוונה שמחויב להשתכר כ"כ עד דלא ידע, אלא דכל היום מחויב לעסוק בשמחה ועד דלא ידע עדיין החיוב עליו לאפוקי כשהגיע לשיעור הזה, אבל אפילו קודם שיעור זה יוצא כל עשוקט בשמחה. וכן מביא ע"מ במק ברכה (פ"ד) שיעור זה יוצא כל עשוקט בשמחה. ובמ"מ דאין ידע דאין שיעור בקיום המצוה אלא הוא שיעור לענין לפטור מהמצוה דאין יש לו דין שיכור כשטוה שפטור מן המצוות, ודייק כן בדברי הרמב"ם שכתב חייב לאכול בשר, אולם לבני שתיית יין לא כתב שישתה אלא ושתיה יין שהוא לשון הוזה לומר על פעולה המשכשת שמצות שתייה נמשכת כל היום ולא נפטור עד שישתכר וירדם בשכרותו.

חייב או מצוה

והנה מלשון הגמ' מגילה ד"ז אמר רבא **מחייב** אינש לבסומי משמע שהוא חייב גמור וכך נפסק בשו"ע סימן תרצ"ה ס"ב [בשו"ת משנה שכור ח"ב סימן רל"ח כתב שהוא חייב גמור וצריך לחזור על הפתחים כדי שיוכל לקיים המצוה]. אולם בסי' מהרי"ל (מ"ה) כתב שפ"ח שאח"כ חייב אדם לבסומי בפוריא **אין חייב ממש אלא מצוה בלבנא**. וכ"כ הובא בשו"ת מגילה א"ח סימן נ"ו, וכן מובא בהגהות מלמוניות בפ"ב מהלכות מגילה אותם בשם הראב"ם. בחידושי הר"ן מגילה ד"ז ובספר אהל מועד מביאים בשם רבינו אפרים דמהוא שעתא דשחט רבה לרבי זירא עיי' דאיבסום (השתכר) ממילא אידחי מימרא דרבא ולא שפיר למיעבד הכי למינסב כל כך.

מדוע יש חייב שתיית יין בפורים עד דלא ידע

בסי' אבודרהם כ' מפני שכל הנסים שנעשו לישראל בימי אחרשוש היה על ידי משתה דבתחילה נטרדה ושתיה עיי' משתה ובהא אסתת דתחניה. וכן ענין ופבלות תיה עיי' משתה היין ולכן חייב חז"ל להשתכר עד כדי שיחה נזכר הגדול בשתיית יין. וכן הובא בביאור הלכה בשם האילה רבה, וכ"כ בחיי אדם.

עוד טעם ב' בסי' סדרה וז"ל 'ומפני מה חייבין בזה אחר שהוא ענין כבד וקשה, שמעתי טעם שאחרי שהמן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד ולשפוך דם יהודים, נצטוונו לעשות ענין קרוב לזה מתוך שמחה שלשות הרבה עד שנשארו כמתיים מושכים ארצה. ומצד אחר הוא חשב לשפוך דם ואנו נוסיף דם על דמנינו' עכ"ל.

ועיי' במהר"ל בהקדמתו לסי' אור חדש שכי' שתקנו ימי הפורים למשתה

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלהן פריץ

רגיל

הסתפקתי לענין אדם שרגיל בשתייה חריפה ואין היא משפיעה עליו מאומה רק קצת והתנהגותו של שותה זה כמי ששתה מים בעלמא. האם יוכל להתפלל ולזון ליו, שהרי דעתו איתנה או שמה אין לזון מגדרי ההלכה בזה. ואשר נראה להדק כי יסור האיסור בתפילה הוא שלא יד האדם ממיטבו בשעה שניגש להתפלל והיינו יש שיכול לכוון היטב אסור לו לזנות מצוה וכוונה זו אף גם אם אין ידע היה וכוונה כמי אחר שתמיו איתנה יודעה בתפילה. ולכן אסור אף שלא מרגיש, מ"מ אחרי שתייתו בודאי יודע הוא בענינו של אסור לו להתפלל כן.

אבות

וראיה לזה שהרי דעת הרמ"א בסי' ק"א שמי שלא כיוון בצבות לא יחזור משום שגם אם יחזור לא כיוון ל"כ למה יחזור. וקשה אם מצבו של אותו איש שאינו מכוון בצבות מדוע מותר לו להתפלל כלל והרי מי שלא כיוון בצבות לא ילא, נמצא כי כל בכריתות על אותו איש לבעטה. ולמה ליישב בזה בה"כ, שהיו כוונה בצבות הוא לפי מצבו של אדם, שהייב אדם להגיע לכוונה הגדולה ביותר האפשרית אצלו, ומכיוון שהוא מסוג אלה שלא מכוונים אין זה נחשב לו שלא כיוון. אמור מעתה שיסור כוונה הוא להגיע לכוונה האפשרית הגבוהה שנמצאת אצל האדם, וכל אחד לפי מצבו. וקשה לא מגיע לכוונה זו. ונמוצו מה שכתב רמ"א שלא יחזור שגרי לא יוסף כוונה בחזרתו, והכן אם אדם יוסף כוונה ודאי שכלאי יחזור.

אובל

יקנס מהלכים שגורמים לאדם יודעה בכה המחשבה משום שיש במהלכים אלו חומרים המטשטשים את האדם, כמו כן יקנס כדורים שגורמים את עירנותו של האדם ומרגיש הוא כמו שיכור. האם אדם זה נחשב שתיי שגורמים אלו שאלו אסור יהיה לו להתפלל או שמה מה שאמרו זה רק לענין שתיי יין או משקהות חריפים. (והדבר נוגע למקבלי תרופות שגורמים לערנות ויכול לדחות את קליחתן ויתכן שמהלך הנקרא קצת העשוי מעלים גם הוא בכלל).

והנה מוצא בהלכה שלא יתפלל אדם בשעה שהוא טרוד מאור, וכן במקום המטרידו, וכן בשעה שהוא כועס או בלעז. ראה סי' ז"ח פ"א ומש"כ בזה. אבל התם אינו איסור, ואילו שיכור אסור לו להתפלל כמבואר בסי' ז"ט ולכן מהלכים אלו ודאי שאינם לכתחילה משום שאין תפילתו בטוב והגידון בכל אף אם איסור להתפלל כך כיוון שפעולתם של מהלכים אלו ענין שיכרות. ומשום כך יש לזון את האוכלסל כשיכור.

שיכור כלט

ידוע כי שיכור כלט פטור מהמאורות, והנה מי ששותה ד' כוסות ובגמ' שתייתו נהיה שיכור וכן משלם את מלוות הסדר, הסתפקתי דינו משום שבעור מלוות לרצון מפסיד מלוות של תורה ועדיף היה לו שישתה תמך מדינה או מיץ ענבים. או שמה כיוון שהמלווה המוטלת עליו עתה היא שתיית יין (כי דעת מו"ר הגר"פ שיינברג שליט"א דבעינן יין כלשון הרש"ם "יין המשקה") ומה לענין מה מפסיד אח"כ והרי חיובו לעשות את המלווה כתיקונה כעת. וראיה לזה ממה שכתב המג"ש בסי' ז' שיקדים אדם להתפלל מנחה של עתה אף אם יפסיד מנחה של יום אחר. וראה בה"כ בסי' תל"ז שכתב שלא ישתה יין בפורים אם יפסיד ע"י זה מלוות של תורה.

ויכול

הנה הבה"ל בסי' רס"ח כתב שמי שנמצא בתפילה עמידה ועלול להפסיד אמירת ויכולו לציבור שעליו למנה בתפילה. ויש לתמונה איך יתכן שיפסיד אדם את המלווה המוטלת עליו בצדיל מלווה הבאה לאחד מכן. ובפטרם שהדברים סותרים למה שכתב בסי' ז' הגזכר לעיל. ואשר נראה ליישב בזה זה יש להבדיל בין חייב גמור ליינן היודר מלווה. כאשר כי מלווה שיש לפני האדם מחויב הוא לעשותה אף אם בעתיד יוכל לעשות מלווה אחרת מהודרת יותר משום שזו המלווה המוטלת עליו. אבל בעשותו היודר מלווה היום יפסיד חייב של אחר כך יש לו להמנע מהיודר מלווה ולכן כתב המג"ש שימרה דעמידה עבור ויכולו, ואין מדובר במהירות שמצבטלת את וכוונה לגמרי.

ושמחה שהוא תחת הגוף, לכך צריך שיחה נמשכים לגמרי אחר תחת הגוף עד שישולק השכל לגמרי, כי הגוף והשכל שני הפכים שאם האחד אקם השני נופל, וכל שהוא נוטה אחר השכל הוא נגד תחת הגוף, ולכן משך שצריך לבסומי בפוריא עד דלא ידע, שיחה נעשה גופני לגמרי ולא ידע אפילו בין ארור המן לברוך מרדכי שבשבעים באה השמחה.

טעם נוסף מצוה בסי' תורת משה להתחם סופר הטעם הדבר וענין המצוה כדע שנהיה בעלי תשובה באותו מקום ובאותו זמן, דכיון שחשאו ישראל ונתנו מסעודתו של אותו רשע ונשתכרו וקלקלו בניו כמבואר במדרש, עיי' מצוה לשתות כדי שכרות, עיי' שם. וכי עוד דמצוה לשתות יין הרבה מייין ישראל לכפר על אותה שתייה אסורה שהיה בסעודתו של אחרשוש שנשכלו בסתם יינם.

האם צריך לשתות דווקא יין או אפשר אף שאר דברים המשכרים?

יש לעיין האם המצוה להתבטל בשם פורים הוא עיי' יין דוקא וכמש"כ

עקרי הענין

א. עצם הענין. השווה משקה משכר בצורה מוגזמת נקרא שתי וראה כלים א ט, עירובין ס"ד, ז. זבחים יז, ב, או מבוסס (ראה מגילה ז, ב), שיכור [בנראית ט כא], או סובא [זבחים כ, ב משלי כג, ב] וכשלושה הרבה מאוד נקרא שיכור כלוט. וזהו הגדרה הלכתית למי שנחשב כנטול דעת לגמרי מחמת שכרותו, והיינו כמו שמצינו אצל לוט שנאמר אצלו ולא ידע בשכבה ובקומה, דהיינו שאיננו יודע כל מה שקורה איתו. סתם שיכור בלשון חז"ל יש מי שכתב שהכוונה לשותו יין דווקא. [ראה בעמק שאלה, שאילתא קנב ב] ויש מי שכתב שהכוונה לכל משקה משכר ולא דווקא יין, [אנשי"א תענית כו, ב] באופן מושאל משמש המושג שיכור למי שמתנהג בצורה בלתי נאותה ומבולבלת אף שלא שתי משקה משכר. רש"י אוב"ו ג' לטו - מנומנמן כאדם שאין בו כח להוציא דבר מפיו כתיקונו וכן ושתו ולעו (ועבדיה א) שכן דרך שיכור למגנס בדבריו. כמו כן מי שנפגע ונעטש ועקב כך פתחנהג בצורה מבולבלת ובלתי יציבה נחשב כמי ששתה כוס תרעלה משכר. [צורה ג יא איכה ד כא] היין הוא המשקה המשכר הידוע יותר אף על פי שצמח ההתכר גם ממשקאות משכרים אחרים. [ומחמת שהאלכוהול שבין הוא המשכר ולכן כל המשקאות שיש בהם אלכוהול הם משכרים.] ויש אופנים ששתי יין אינו משכר , וכמו שכתבו הפוסקים יין שבתוך הסודרה, לא של שמחה ויום טוב שאינו משכר-ראה בסמי"ק סי' קל"ג.

ב. בנדרי שיכרות. **דרות שכרות.** דרונה רביעית יין ועדיין יכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש. [בשוע"י סי' צ"א סעיף ג בתב כל אחד כשהוא שתי, סיני ליה לפי מה שמרגיש בנפשו ששיג יינו. הגה: ולכן אין נהרין בינות שלנו, שאין חוקין, שמתפללין אף על פי ששתה רביעית ויותר; בשם ת"ה סימן מ"ה] **שיכור** הוא מי ששתה כמות כזו שאינו יכול לדבר בפני המלך ושואלים אותו בדבר ואינו יודע מה להשיב ולא מה שישענה, החילוק בין שיכור לשותו נתבאר בגמ' בעירובין דס"ד ע"ש. **שיכור כלוט**- הוא מי ששתה כל כך הרבה עד שעושה אלה שהשכרות תגרום לו חסרון דיעה כשם שגורמה כלוט שיכור כלוט את מי שהשתכר הרבה עד שאינו מבחין בין טוב לרע ואינו מבין מה נזק וניזק מאותו משקה לפיכך לא נאמר 'שיכור כלוט' אלא 'הגיע לשיכרות' לרמוז שאין צורך שיהיה שיכור כלוט ממש אלא שהשכרות תגרום לו חסרון דיעה כשם שגורמה כלוט.

ג. עד מתי נחשב שכור. בגמ' בעירובין דף ס"ד. ונפסק בשו"ע סי' צ"ט סי' ומבואר שדרך מיל, ובמשה ברוחה של צ"ט סק"ב מביאר שחילוק האחרונים האם דווקא הליכה של מיל או גם בסביעה של מיל, דיש סוכרים שבסביעה צריך ג' מיל. סי' ב"ב כיון דעקר הקפידה הוא שלא יעבוד עבודה כשהוא שיכור, אי"כ אין נימא אם שותה בשעת ביאה ממש למקדש או גם אם שתי מקודם ובעת ביאה עדיין שיכור הוא, וזהו שאמר בשעת ביאה לא תהא שכרות בכל אופן שהוא: [ופסק הרמב"ם בהל' בימ"ק א, א כל כח הכשר לעבודה אם שתי יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים, ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה וחייב מיתה בידו שמים שנאמר ולא תמותו, והוא ששתה רביעית יין חי' בבת אחת מיין שעברו עליו מי יום, אבל אם שתי פחות מרביעית יין, או שתי רביעית והפסיק בה, או מזהה במים, או ששתה יין מניתו בתוך מי' אפילו יתר מרביעית פטור אלא מחלל עבודה, שתי יתר מרביעית מן היין אף על פי שהיה מזוג ואף ע"פ שהפסיק ושהה מעט מעט חייב מיתה ופוסל העבודה והשיג שם הראש"ד ופוסל העבודה. אי"א לא מחזור מן הנמרא שיחא חייב מיתה ופוסל עבודה אלא שהוא באוהרה.

ה. שיכור אסור בברכת כהנים. מבואר בגמרא שכהן שיכור אסור בנשיאת כפיים. וז"ל הגמ' תענית כו, ב דכולי לעמא מיתה שכור אסור בנשיאת כפיים מנהני מילי אמר רבי יוחנן בן לוי משום בר קפרא למה נטמנה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר למרמז מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין. וצ"ע על רש"י שם, שכתב וכן שתי יין אסור לישא את כפיו, שנאמר יין ושכר אל תשת בנבואכם וגוי [ויקרא י' ושיאת כפיים מעין עבודה, הרי בגמ' מבואר טעם אחר. ונפסק בשו"ע או"ח קכ"ח לח שתי רביעית יין בבת אחת, לא ישא את כפיו; שתאן בשני פעמים, או שתתן ליתוך מעט מעט מותר, ואם שתי יותר מרביעית, אף על פי שהוא מזוג ואפילו שמים, בכמה פעמים, לא ישא את כפיו עד שסייר יינו מעליו. ומחמת הלכה זו נפסק ג"כ בשו"ע או"ח קכ"ט סעיף א שאין נשיאת כפיים אלא בשכרות ומוסף ונעילה, כיום שיש בו נעילה כמו ביום הכפורים, אבל לא במנחה, משום דשכיחא שכרות באותה שעה, שמא יהיה הכהן שכור; וגזרו במנחה של תענית, אטו מנחת שמה ימים; אבל בתענית שאין בו נעילה, הואיל ותפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה, היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה

הרב מאיר שולביץ

של שאר ימים, הלכך יש בה נשיאת כפיים. אמנם כבר נהגו רבים וטובים כאן בא"י כמו שהכריע החז"א שאף במנחה גדולה בתענית ציבור לישא כפיים. ראה בדבריו או"ח סי' כ' שאפשר כיון דבזמן חתימת התלמוד קבעו דפרסי ידיו במנחה דתעניתא אין לנו לשנות מנהגם, אם אף מתפללים מנחה בעוד היום גדול.

ו. שיכור אסור בהנאה. כשם שאסור לכהן להיכנס למקדש כשהוא שכור, כך אסור לכל אדם, בין כהן ובין ישראל, להורות כשהוא שתי. ערוך ס"ד ב' שו"ע; רמב"ם ביאת מקדש פי"א איסור זה של הוראה כשהוא שתי בכלל בלאו של כניסה למקדש כשהוא שתי, ואינו נמנה בלאו בפני עצמו במנין המצות, לפי שהוא לאו שבללות, שלא אחד כולל את צמי האשורים, אף על פי שהם חלוקים בעונשיהם. ראה סה"מ"צ להרמב"ם מ"ל"ת עג; סמ"י לאון ש; החידוץ מצוה קנב. ועי' סמ"ק מצוה קנב שכי' להיפך שלא יורה שתי יין ובכלל זה שלא יכנס כהן שתי יין למקדש אמנם המורה בשכרות אינו חייב מיתה. וכן שנינו בתוי"כ: יכול יהיו ישראל חייבים מיתה על ההוראה, תלמוד לומר: אתה ובניך וגוי ולא תמותו, אתה ובניך במיתה, ואין ישראל חייבים מיתה, יכול לא יהיו ישראל חייבים על ההוראה מיתה, אבל יהיו אחרו ובני חייבים על ההוראה מיתה. אבל עובר הוא בלאו, ומכל מקום אינו לוקה על לאו זה, אפילו אם לוקים על לאו שבללות מפני שהוא לאו-שאיין-בלת-מעשה, שלא עבר אלא בדיבור בלבד, ונחלקו בגמ' בכריתות לגבי הוראה בדבר שאינו הלכה במעשה. כתבו ראשונים שאחר סעודת יום טוב שמרבים בשתייה - או שאר סעודות גדולות, כגון של נשואין או בפורים וכיוצא בהן - אסור להורות כל היום, [ראה שו"ת הרשב"א ח"א סי' רמו, ע"פ ביצה ד א ושו"ת רב לא אוקי אמורא עליה מיומא טבא לחברה; הגהות סמ"ק ע"ש; ב"ח ושו"ת סי' רמב"ש ע"ש. ויש חולקים וסוברים שאם מרגיש שסור יינו מעליו מותר. ב"ח ח"מ"ס י"ז

ז. שיכור אסור בתפילה. בגמ' עירובין ס"ד, א אמר רבה בר רב הונא שתי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה שיכור אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה וכו' וכן נפסק בשו"ע או"ח צ"ט סעיף א שתי אל ידבר רביעית, אל יתפלל עד שסייר יינו; ואם שתי יותר, אם הוא יכול לדבר לפני המלך, אם התפלל תפלתו תפלה, ואם אינו יכול לדבר לפני המלך, אם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו; ואפילו אם עבר זמן התפלה, משלים אותה בתפלה שאחריה, כדן שוגג. הגה: וכן קיש כדן תפלה, אבל שאר ברכות יכול לברך אף על פי שהוא שכור, ומרדכי ריש פרק הדר הגה' מיימוני פ"ד מהלכות תפלה. ואפילו לגבי ברכת המזון מצינו בירושלמי [תרומו"ת פי"א ה"ד]: ואכלת ושבעת וברכת, בעו קומי רבי אבסי, שיכור מהו שיברך ברהמ"ז, אמר להו, כתיב ואכלת ושבעת וברכת, ואפילו מודמם. עיין תוס' ברכות ל"א ב' ד"ה מכאן הביאה זה הירושלמי ופירושו שמודמם ענינו שתי ושכור כל כך עד שאינו יכול לדבר כראוי הדכי ששעמו ושבעת וברכת, כע"ל הנה הותרה תפילה העיר שבירמ"ם לא נמצא כלל דין זה, ופלא הוא, ובשו"ע או"ח סי' קפ"ה ס"ד קבעו הדין ע"פ פירוש התוס', אבל בענין יפלא הדבר, שהרי קיי"ל בעירובין סי' א"כ אין נימא אם שותה תפלתו תועבה, ולא נתבאר יפה החילוק שבין תפלה לברכת המזון.

ח. מצוות השכרות בפורים. נפסק בשו"ע [סימן תרצ"ה סי"א] חייב אינו לבסומו בפריאה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ובאמת יש להבין מצוה זו דברמ"ם [הלכות דעות פי"ה ה"ג] כתב כשהחכם שותה יין אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעו, וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה מפסיק חכמותו, ואם שותכר בפני עמי הארץ הרי זה חילל את השם, ואי"כ האיד התירו חילול ה' וחסא, בשביל קיום מצוה זו וע"ג, ובפרט יש להבין למש"כ הרמב"ם כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא יין ושותה יין עד שישתכר ויודם בשכרות כע"ל אמנם למש"כ הרמ"א בסי' תרצ"ה ישתי יותר מלימודו וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי כע"ל והכוונה שישתכר יותר מהורגו וישן מחמת השתייה אבל אין הכונה שישתכר ממש, וצ"ל דאף להרמב"ם כששותה סתם בשביל להשתכר אף חילול ה', אבל אם לא מצוותו אין חשש שיבוא לידי כך ואדרבה שומר מצוה לא ידע דבר רע. והארי"ה בעלי המוסר לבאר מה הטעם בציווי זה, ללמד על הנס כולו שהיה ללא הסבר הדעת, ובוהו אנו מגלים שאף בסבילוק הדעת אנו סומכים ובוטחים בהקב"ה.

ט. שיכור ממתנה לאביו. שנאלה שאלה באחד שפיזר ממון הרבה לצדקה כשהיה שיכור וכשנתפסק חזר בו מזה האם יכול לחזור או לא. ומסתמא נראה שכמו שמצינו [בשו"ע ח"מ"ם ר"ה כ"ב] שמקחו מקח ה"ח כאן אינו יכול לחזור בו, אלא אם היה שיכור כלוט יכול לחזור, אמנם לכאורה מי יסדור להביא אתה, דהרי לבני קידושין מבואר שצריך להתיישב בדבר זה, אם היה שיכור כלוט, כתבו שם תו"ש לפעמים הרבה נראה ששיכור ואינו שיכור, ולכאורה הם מוחזקין, או"י שסו"ס כיון שהיה כשיכור כל מוחזקתו מוטלת בספק וצ"ע לדיט.

המשך הרב דבורקס

רש"י ד"ה לאבסומי "להשתכר ביין", ומשמע דלקיים המצוה צריך דווקא יין, וכן משמע מדברי הרמב"ם פי"ב מהלכות הט"ו "ישותה יין עד שישתכר ויירדם בשכרותו", וכ"כ בספר הרוקח סימן רל"ז שירבה במשתה היין.

הב"י בלוגין שתי"ם בגמילה ד"ז מביא שכך מוכח משו"ת רש"י ח"א סימן תשי"ב דנסתפך בחדו שנו"ד שלא ישתה יין אם מותר ביין של מצוה כגון ארבע כוסות קידוש ופורים, ואם נאמר בדפורים יכול לקיים המצוה אף כאשר משקים המשכרים אי"כ למה יהא מותר ביין והרי יכול לקיים המצוה בשאר משקין המשכרין ולא יעבור על שבעתו וגם אין זה נשבע לבטל את המצוה, אלא ודאי המצוה הואקם ביין דווקא. אולם בסי' ניומוקי או"ח סימן תרצ"ה כתב במה שנקט רש"י יין לאו דווקא דהיה דיוצא בשאר משקין. ונראה לטבת האבדרהם והא"ר והקידוש"ע שהטעם שתקנו לבסומי בפורי לפי שכל הניסים נעשו ע"י משתה היין ולכן חייבו שהיה הסט נזכר ע"י שתיית יין משום שע"כ יש זכרון הסט. כ"כ שלמי תודה [עניני פורים] מביא בשם הגר"נ קרליץ שלטי"א דודאי מצוה מן המובחר הוא ביין כיון שהסט נעשה ע"י יין, אבל מ"מ אין זה מעכב עליו המצוה והא"ר מביא גם בשאר משקים המשכרים, כמו שמצינו כעין זה גבי נרות חנוכה במצוה המובחר בשמן זית כיון שהסט נעשה בשמן זית, ומ"מ גם שאר שמונים כשרים, וה"כ שיוצא גם כשאר דברים המשכרים אף שהסט היה ביין.

בסי' ארורות רבינו ח"י"ג עניני פורים אות צ"ב מובא בשם בעל קהילות יעקב זצ"ל שהגם שאין צריך דווקא להשתכר מיין ואפשר גם בשאר משקאות המשכרים, אבל צריך לשתות קצת יין משום משתה שיהו דרכו. **מצטער בשתיית יין אם חייב להשתכר?** יש להסתפק מי שמצטער או שמוציא לו שתיית היין אם חייב לדחוק עצמו ולשתות, דלכאורה מצוה לענין ד' כוסות שנפסק בשו"ע סימן תע"ב סעיף י' שצריך לדחוק עצמו ולשתות ולקיים מצוה ארבע כוסות הגם שהוא מצטער. בסי' לקט יושר עניני פורים כתב וז"ל "צוה להשתכר מאן דבישם ליה ולא למי שמוציא לוי", וכן משמע מהע"ב"ץ שיש משובב בשערי תשובה סימן תרצ"ה ס"ק כ' שהע"ב"ץ בסידור לחם שמים כתב שאביו הגאון היה נוהג בחברותו לקיים מצוה זו לבסומי כמבארה, א"ה הלחוש שמוציא לו השכרות פשיטא שאינו מחויב בכך, והרא"י מדברי הגמ' נדרים דף מ"ט ש"ה הרחיק בן אלעאי לא היה שותה יין לא שנה ולאשר היה שותה ד' כוסות של פסח אחר ששכאב לו הראש מפסח ועד עצרת והיה חוגר או ראשו מרוב כאבים, משמע דרק בבשרי נהג כן ולא בפורים כיון דשתייתו היה מויק בבריתא גופו. ואולי הסתם דכיון דחובו השתייה משום שמחה (שכתוב ימי משתה שמהח) וכיון שאינו שותה יין מחמת שמוציא לו לא נקרא לגביו שמהח.

ביטול תפילה וברהמ"ז

אדם החושש שאם ע"י שכרותו לא יתפלל ולא יברך ברהמ"ז אין לו להשתכר, וכך מובא בסי' יוסף אומץ אות תתשי"א שאין לבטל תפילה הציבור ולא שום איסור או מצוה מפני בסומי בפריאה, וכן בסי' פלא יועץ (ערך פורים) כתב שאין להשתכר אם ע"י כך יפסיד תפילת מנחה ומעריב או ברהמ"ז כי לא יצוה לו לעבור על מצוותיו. וכן מביא בבניאר הלכה בשם הח"י אדם שחידע עצמו שיהיה חילול באחד מהמצוות כגון נטי"ו וברכה ראשונה וברהמ"ז או שלא יתפלל מנחה או מעריב או מוטב שלא ישתכר.

תנינת צדקה בשעה שהיה שיכור

בסי' מקדש ישראל סימן שלי"ט כתב בענין מי שנשתכר ונשתי שכרותו פזור ממון הרבה לצדקה אם אח"כ יכול לחזור בו ולתבוע שיחזיר לו מה שפור בהפרזה יתירה; ומסיק אם בשעה שפיזר לא היה בגדר שיכור בשכרותו של לטו מתנתו קיימת, אבל אם היה שיכור והוא עפ"י המבואר במסכת עירובין דף ס"ה ע"א דשיכור מקחו ממנו וממכרו מעורב עבר בדיעה שיש בה מיתה ממייתן אותו מלקות מלקין אותו, כללו של דבר הרי הוא כפיקח שכל דברי אמר רבי חנינא לא שנה אלא שלא הגיע לשכרותו של לטו אבל הגיע לשכרותו של לטו פטור מכלום ע"י.ש. וכך נפסק להלכה בשו"ע ח"מ"ם סימן רל"ה כ"ב דשיכור שהגיע לידי שכרותו של לטו והוא העושה אינו יודע מה עושה אמן מעשי כולם והרי הוא כמו השוטה, ממילא שאין מתנתו קיימת כמבואר (שם) בסעיף כ'.

שיכור לגבי נזיקין

מובא בגמ' ב"ק ט"ו ע"ב דאדם מועד לעולם, וכן נפסק ברמב"ם הלכות חובל ומזיק פי"א הלכה י"א דאדם מועד לעולם וכו' בין שיכור ולפיכך גם שיכור שהזיק בשכרותו כגון שזרק חפץ ושברו חייב בניזקין כי הוא נחשב כפושע בכך שהביא עצמו לידי שכרות שגרמה לעשיית הנזק ודין זה נכון אפילו היה שיעור שיכור כלוט, וכך כתבו בשו"ת הבי"ח בשנות ובים של שלמה ב"ק כ"ג סימן ג' (ע"י שו"ת חוות יאיר סימן קס"ט ושו"ת התשב"ץ ח"ג סימן רל"ט).

הנושאים הבאים

צו- השיכור בהלכה, ענינת דיומא פורים שמני- הפסקה

מכון ירושלים

יצא לאור מחדש יצירת הפאר אוצר מפרשי ההגדה על הגדה של פסח

ניתן להשיג בכריכה מהודרת ובכריכה גילה

מוסד הרב קוק

הדגש מי באר מסכת שבועות קרן ישראל מסכת חולין

